

נייע יידישע צייטונג

דיא
 "נייע יידישע צייטונג"
 ערשיינט יעדען
 מאנטיאג
 אונד דאָנערסטאָג.
 פֿרענומעראַיאַנס-פּרייזע:
 נאָנעטוואָך 7 סל. 7 קר.
 האַלבוועך 3 " 50
 פֿירטעל-וועך 1 " 75

דיא רעדאקציע
 אונד אדמיניסטראציע
 בעשענעם ווי
 Schiffmannsgasse 6, Budapest,
 וואָהין אויך דיא פּרענומעראַיאַנס
 זעלדער צו זענען זונד.
 אינזעראַמע
 ווערדען ביליגסט בערעכענעט.

Budapest, Montag 2. Juli 1883.

כ"ה בודאפעסט כו סיון.

שנת תרמ"ג לפ"ק.

אישימויצים פרעספראָצעס.

אם פֿע-פֿלאַססענען זאמסטאג וואוירדע דער פרעספֿראָצעס דעם גראַסען יודענפֿינדערע וויקסאָר אישימויצ פֿאַר דעם בודאפעסטער געשוואַרען-גע-ריכטע פֿערהאנדערטע. וויא אינזערן לעזערען בעקאנטס ויין דירלמע. האט אישימויצ אין זייער פֿלוגשריט 12. ראַפֿראַט" איינען ארטיקל פֿעראַפֿענטליכט. אונטער דעם מיטעל. דאס פֿערוועטע אונגאַרן. אין וועלכעס פֿאַלגענדעס געזאגט ווירד: מאן מוט זיך דער יודען ענטלעדענען. דענן דיא יודען זינד אין פֿרעמדער פֿאַלקסשטאמט. מיט פֿערדערבמען זימטען. פֿערדאמטענווערטהען כאַראַקטער. עס זינד דיעס אונפֿערשעמע מענשען. דיא זיך בייא אונס איינגעשליכען האבען אונד הורד גיערדיגע מיטטעל זיך צו אונזערען העררען געמאכט האבען. איבעראלל אים לאנדע העררשט עלענד אונד ארמוט; נור דער יודע שרייטעס פֿאַרוערסט. בע-רייכערט זיך פֿאַם שוויטע אינזערעס פֿאַרקעס. דער יודע האט אונזער נאנצעס שטאמליכע לעבען פֿערדאַרבען. ער האט אונזערען ארעל רו-איניט. אויף שרייבענען האט ער דיא ניסער אן זיך גערויסען. ער האט אויך שולד אן דער עלענ-דען לאנדע דער לאנדעפֿאַלקערונג.

דער אדוואַקאט. איצט. שמוהריכטער ווען ער ניכט יודע אים. שטעקט אין דער מאשע דעם יודען אונד אים עבענזא אין ווערקצייג דער יודען. וויא דער בוקער. דיא בעאסטען ווערדען פֿאַן דען יידישען ליעפֿערענען אונד אונטערנעהמען בע-שמאַכען אונד געקורט. דיא ווען אבען מיט איה-רען וועכטען דיא רייכסטאנס. דעפֿומירטען עבענזא אין איהרער געוואלט. וויא דיא איבריגען. אונד אונ-טער פֿינפט. האלכעהנדערע דעפֿומירטען ניכט עס פֿיעללייכט קיינע פֿינפֿציג. דיא ניכט צו גונסטען דער יודען. אים אינזערעסט פֿיר דיא יודען. אונד אויף בעפֿעהל דער יודען שטימטען ווערדע דער יודע האט זיך ענטוועדע געקורט. אדער ער העלט זי אים. אדער ער האט זי פֿיר זיך געוואַנען. דער רייכסטאג פֿערטריט דיא יידישען אינ-טערעסטען אונד דיא פֿאַלק שטאַהנט אונטער דעם יידישען יאָכע.

וואס אים דיא פֿערדענעט דעם יודען? פֿיעל לייכט דיא ער פֿיר 50 קר" איינען אונגאַרשען נא-טען אונטער פֿאַן אונזערן גראַסען מענענען. אונד זיך מאַדראַוירט דיא אים דאך קיין פֿערדענעט. זאָדערען בלאָם יידישע אונפֿערשעטמדיג. דיא ער דען קאַפּאַל. דיא פֿאז. אונד דיא דייטש-שפּרע-כען איינזענעבען האט. דיא אים קיין פֿערדענעט. דיעזע איינזענעבען זינד פֿאַפּעריינען; דער יודע בלייבט יודע מיט לייב אונד זעלע. ער ענדערט זיך ניכט.

דיא יודען פֿערטעהרען זיך וויא דיא אונקרויס אונד עס געשיעהט ניכטס גענען זיא.

זימ דעם איינפֿיהרונג דער יודען-עמאַנציפּאַ-ציען אים דיא אבעל געוואכען. וויר גלויבען אויך ניכט. דיא עס בעסטער ווערע. ווען דיא ווען זיך מיט אונס פֿערשטעלצען. דענן וויר וואַלען ניכט אן אונזערער ברוסט איינע גיטטיגע שלאנגע ער-ציעהען אונד ווערמען.

בייא אונס מאכט עס קיינען אונטערשידע. אָב דער יודע איין אַרטיקל פֿאַר אונס. געאַלאַג אָדער שטאַ-מוסקווא. אָדער נאַר איין ספֿאַרדע אים; אָב ער איין דייטשער אָדער איין פֿינפֿטע-פֿערטע-אונגאַר. - וויר דייטשען. ער אים שלעכט אונד גערייכט דעם פֿאַמערלאַנדע צום אונגליק. זאָ לאנגע זיין גיטטיגער היך דיא אונגאַרישע פֿלעס פֿערטעסטע.

אונזער פֿינציפֿ לויטעט: דער יודע אים שלעכט אונד אונפֿערבעסטערליך; דעס האלב; דינויס מיט דען יודען אים אונגאַרן דינויס מיט איהגען. זאָ וויא מאן דען איהדינגענדען דיעב דינויס-מרייכט.

דיעס אים דער ארטיקל אישימויצים. אים דעם אינהאלטע דעסזעלבען אים דאך דיימליך צו ערזעהען. דיא ער בעאבזיכטיגט דיא. דען דיא גענען דיא ווערעטהעס צו שירדען. דעס האלב דיא זיך דיא אבערשטאמטאנוואלשטאמט פֿעראַנלאַסט געזעהען. גענען דען ארטיקל פֿערהאנדער דען פֿראַ-צעס איינזעלמען. ווענען אויפֿצייגט צום האט גע-גען איינע רעליגיאַנס. גענאַסענשטאמט. אלס פֿאַר-דעצענדער פֿונדירטע געריכטמאכ קרויסט. דיא אַנקלאַנע פֿיהרעט שטאַמטאנוואלשטאמט פֿעקעטע. דיא אישימויצ ערשיען מיט זינעס פֿערטעהרדיגע. דעם אדוואַקאט-קאנדידאטען זיא דיא א.

בייא דער אַיסלאַונג דער געשוואַרען פֿער-ווארדט זיך אישימויצים פֿערטעהרדיגע דאָנען. דיא איבער אישימויצ יידישע געשוואַרען אורטהי-דען זאָלען. ער האט דאָהער יעדען יידישען גע-שוואַרען צירקעוועזען. אים האלב צעהן אונד וואוירדע דיא זימזונג עראַפֿענעט. אונד שטאַמטאנוואלש פֿעקעטע העלט פֿאַלגענדע אַנקלאַנע רעדע: מינע העררען געשוואַרען!

געראדע איין יודע אים עס יעצט. דיא אין אונזערעס פֿאַמערלאַנדע דיא ווענפֿינדליכע הע-ציעריא צו איינער געפֿעהרליכען בעוועגונג אים-געארטעט אים.

עס ניכט קיינען אויסהרוק דעם שפּאַטטעס. דער קרענקונג. דער בעשימפֿונג. דער פֿעראַכטונג. וועלכען וויא דער הייפֿטער דיעזער בעוועגונג גענען דיא ווערענדיג ניכט געברויכט העמען. דאָנעבען האַרמען וויר אויך פֿאַרשלענע, וויא מאן אונגאַרן אים דעם - וויא עס הייסט - יאָכע דער יודענשטאַט בעפֿיינען קאַנטע. דיעסבעציג-ליך וואוירדען זעהן פֿיעלע פֿאַרשלענע געמאכט. אבער דיא. וואס הער אישימויצ אין זינעס ארטי-קעל געשייטענע. האט אויסער איהם בוזעהר זיך קיינער צו זאגען ער לייבט.

דיא. מינע העררען געשוואַרען. אים ניכט מעהר בלאָם דער אויסהרוק איינער שלעכטען מי-נונג. דיא אים דער אויסהרוק דעם שרעקליכסטען האַססעס. דיא אים בעיימיט דער האַכסטע גראַד פֿאַן אויפֿצייגונג צום אַפּפּענען קאַפּפּע.

וואס זאָל עס הייסען; דיא דער יודע שלעכט אים. אונפֿערבעסטערליך. דיא ער דינויס מיטע אים אונגאַרן אָדער דיא דער יודע רואין אונ-זערעס פֿאַמערלאַנדעס אים?

אין פֿאַנגע. וואס בעדייטעט דיא? וועניג-סטענס דיא וויר דען יודען אים דער געזעלשטאַט אויסשטאַכען אונד דיא וויר אונס דארויף פֿאַרבע-רייטען. אום איהן אויך מיט געוואלט אויסצומרייכען. אים זאָלכעס ערלויבט? דאָרף זאָלכעס אונזער שטראַפֿט בלייבען? דאָס אַזאן דיא רעדע. אונד אויך ערוואַרטע הייסע דיעסבעציגליך איהרע ריכ-טערליכע ענטשיידונג.

אין פֿינדע עס ניכט נאָהליג. פֿאַן דיעזעס אר-טיקלע עמוואס צו ווערדעהאַלען. דענן יעדער אונ-זער פֿאַנאנגענע מענש ווירד עס איינזעהען. דיא דיע-זער ארטיקל פֿאַן איינע יודענפֿעסטער שטאַמט אונד דען דיא גענען דיא ווערעטהעס צו שיררען אבערעט. דרייא שטאַמטען אין איראַפּא זינד עס. וועל-כע גענענווערטיג אן דער יודענפֿינדליכען אקציען

אנטייל געהמען; הוסלאנד, דייטשלאנד אונד אָס-מעררייך.

בערעפֿען רוסלאנד גענינט עס. צו זאגען. דיא דאָרט יעדע סהורישע ליעדענשטאַט. יע-דע ווילדהייט פֿאַרקאָמען קאָנן. פֿירסטענמאַרד. יו-דענ-פֿערהאַלונג. דייטשענ-פֿערהאַלונג. דאָרט פֿינ-דעם יעדע שלעכטגיקים איהרע באנדע. עס אים עבען איין לאנד. וואָ דיא פֿיריהייט. בילדונג אונד מענשליכקייט נאָך מער אונטער דעם שטעק שלוט-טערן. דיא ניהיליסמען דירסטען נאָך בלוט. גלויב-פֿיעל וואס פֿיר איינעס. אבער בלוט מיט עס זיין. פֿאַרינעס יאהר קאָנטען דיא קיינע אנדערע לייט. אויפֿפֿינדען. אלס דיא יודען; זיא רויכטע אונד וויר-העמען גענען דיעזע. דיא רעניערונג וואַלמע אָדער קאַנטעט ניכט העלפֿען. אונד דיא אישימו-ציס נאָנטען דיעזען רויב. פֿאַמריאַטיסטיש. מענע-ליכקייט. אויך בעניידע איהן ניכט אום זינע אויפֿ-פֿאַסטונג.

אין דייטשלאנד אים דער יודענאט איינע אלטע איבערלעפֿערונג. דיעזע געלעדרטע נאציאָן. דיא איסטער נור פֿאַן מענשליכקייט וונד מענשענרעכט שפּרייט. לעסט דיעזע שאַנען וואָר-טע נור אויף דעם פֿאַפּיער. אונד ווענדעט זיא נור פֿאַקטיש אן פֿיר איהרען אייגענען נוצען. וויא קאַנטע זיך נון איינע זאָלכען ריעזען וויא דייטש-לאנד גענענאכטער איין שטאַמט בעהייפֿטען. וועל-כער אויף איינע פֿעראַנגעהייט פֿאַן 4000 יאהרען זיך בערופֿט. אונד זאמטראם זינע פֿאַרעלסטען דער וועלט אויך איינע דיענסטע גערייסטע האבען? דייטשלאנד פֿערקליינערט אללע אנדערען נאציאָנען. אונד זאָלמע גענען דיא יודען הולדואס זיין אין דערען בלוט עס איסטער הערוואוואטעטע? אירביינעס שעמען זיך דיא דייטשען הייטע זאָ עס. וואס צו מהין. אונד לאסען ליעבער איהרע פֿיר זיך דיא קאסטאניען אים דעם פֿייער האַלען. אין אַסטרייך ווירקט דיא ביישפּיעל דייטש-לאנדס אויפֿ פֿאַלק. עס ניכטס דאָרט איינע. וועל-כע גערן פֿאַן בערדין אים דיא קאמאַנדאָוואַרט ערהאלטען. אונד דיא פֿאַלק זאגט. דער מענש מיט דאָך אן קליין העטץ האבען.

אין אונזערעס פֿאַסטערלאַנדע זיא דער אַנט-טעמיטיסטס אונבעקאַנטס. זעלבסט אין דען צייטען אלס דיא יודען אנדערסטאָו דען גרוואסטען פֿער-פֿאַלונגען אויסגעזעצט ווארען. האמטען זיא אין אונגאַרן רויזע. דיא אונגאַרישען קאַנינע האבען בייא איהרער קאַנגונג ניכט שוואַרען מיסטען. אללע אים-צוראָסטען. אים קיינע קארהאַליקען אָדער אונגאַרן זינד. דער גוטע זינד דעם אונגאַרישען נאציאָן אויס-טע זעלבסט יענע געוואלטהעטיגע פֿערהאַרדונג-גען צו מילדען. וועלכע דורך פֿערעס דען אַיינפֿלוס ערלאסען וואוירדען. וויר האט-טען קיינען גרוג. דיא יודען ווענאציאָנען. אונד דיא וועלענע צייטע אַלבע אונד דאָרף.

דיעזע אונזערע ערוועכטע מונעד אים אין דער לעצטען צייט געמריבט וואוירדען. הערר איש-מויצ האט דען סהורישען רויזע. דיעזעס פֿייער צו אונס צו ברינגען. מיט וועלכעס זינע גענאַסטען (הברים) אונס דיא הייז איבער דעם קאַפּפּע אַנציג-דעמען. אונד דער גראַסע פֿערהאַנגע. קאַששווא. האמטע דאָהער רעכט אויסצורופֿען: "פֿאַה פֿיר-דאָרף" דיא הייסט. שטאַן אונד שאנדע. דיא אין אונגאַרן איינע יודענפֿאַנגע פֿאַנגליך אים! ביז צום יאהרע 1848 וואר אונגאַרן אין לאנד פֿיר זיך אבערשלאָסען; מאן קומטערטע זיך ניכט אום ניערוונגען. אונד האמטע אין לאמינישעס שפּריכטוואָרט: אויסער אונגאַרן אים נאר קיין לז-

איך מייערסט האט זיך נייערדיגסט דיעזעס פערלאנגען אנגעשלאסען. אינדרעם ער זאגטע דאס איך יעדעס מיטגלידע דער שטאטסאנוואלטישאפט בערלין ווערן וועגן דעם נאָמנירט וואו זיך דעם נייערדיגסט אלס צייגע צו שמעללען!

דערנאָך ווארדע דאס פּערהאַר איבער דיא פּאַנענע יענער נאכט פּערנאָממען אין וועלכער דיא שארף אין איהרעם הויזע פּאַן איינעס פּאַנדרען בעוואכט ווארדע. אונד דיעזער פּאַנדרע געזאגט. דאס ער דא אים קאָהע דיא פּוסטריטע איינעס יודען ענדערקעט.

דערנאָך פּאַנעט פּרעמדאן: איך ביטע, מיר צו ערקלערען וואו מאן עס ערקעננען קאָנמע דאס יענע פּוסטריטע פּאַן יודען ערקלערען? (דער פּאַנעט יעמאנד: ווארען איך דיעזע בע- שטימען.)

אַטוואָש: וואו וויר אלוז זעהען. האט מאן דא אים איינער מיקע איינען עלעפּאַנעט געמאכט. נון ווארדע אנשיל פּאַנער פּערהאַר. דען מאן דער קונסטמאכערייא מיט דער פּרעמדען ליי- כע בע שולדיגט. נון אבער האבען צוויי וואלא- מיטע פּלאַטער עס בעשווארען. דעם אנשיל פּאַנער : ו יענער צייט פּאַנער 6 וואכען הונדורף. אונא- מערבראָכען מיט איהנען וואר, אונד ער זאָמט אַה- נע איהר וויסען איינע זאָלכע קונסטמאכערייא אונ- מאַגליך בעווערקשעלליכען קאָנמע.

נון אבער שלעפטען דיא אונ-סטעמיטען איי- נען צייגען הערבייא דער געזאגט. דאס ער פּאַן שאלאמאן שווארץ אים געפּעננטיסע געהאַרט. וואו דיעזער געזאגט: דיעזע קונסטמאכערייא מיט דער פּרעמדען לייכע העמטען זיך דיא יודען ערשארען קאָננען: מאן ווערע אַהנעהען אויף דיא וואהרטיס געקאָממען. דאס וויר אונשולדיג יוד.

דא ערהאַב זיך אבער שטאטס-אנוואלט מי פערט אונד זאגט: דיעזער צייגע אונד נעכט נעכט- ווירדיג ווייל ער צו איינער דעכסבאנדע געהאַרט אונד ער דען דיעבען מעהרערע נאכשלוסעל פּע- פּערטיגטע.

אם לויפט דער פּערהאַנדונג ערהעלעס דער פּרעזדענט אים העכרעצן פּאַן געאַרנ פּאַם איינע דעפעטע. ווערע פּאַלנעדע-מאַסען לויטעס: דיא געשטיגע דעפעטע מיט מייער נאמענס אונ- טערשייטט איבער דיא בעשטעבליכקייט דאניעל בארצאס וואר בעציליך מייענס נאמענס גע- פעליש. דען איך האבע יענע דעפעטע ניכט אונ- טערשייעבען.

אלוז וועדער איינע נייע מאכערייא דער אנטווערטיגען!

פּערשיעדנע נייאונקויטען.

(אונזער נייעס פּעלעט און.)

דער מיטא-עסלארער פּאַנעס האט געראדע בע- נאָנגען. ארס וויר אונזערן ראָמאן. דער העלד פּאַן סעפּור" צום אבשלוס געבראכט. מיט דעם נייען פּע- געטאן ווערדען וויר נאך שלום דעם פּאַנעסעס בענינגען. דא וויר פּאַרלייבן דען רום פּיר אים- פּירר ווע פּערהאַנדלונגס-בעריכטע בענינגען. — דער היסטאָרישע ראָמאן. דער העלד פּאַן סעפּור" איזט אין אונזערער רעדאקציען געגען איינגעדיגט דעם בעטראַגעס פּאַן 1 פּל' צו האבען

(נייע עדיה און 1 יולי.) היינט מאַרנענס טראַפּען אים איפּטראַגע דער מיטא-עס- לארער יודען דיא דאָרטיגען איינזאָהנער רעסמאָן גראַסבערג איינזאָרן אונד ווערטיס הייער איין און דען וויגענעשפּאַן זאָטאן צו מיטען ער מא- גע פּיר איהרע זכּערדיג. דא דיא זיך פּאַן דעם זייט איינגען מאַנגען אויסשרייטענדען פּאַלקע קיי- נען אייגענבליק מעהר זכּער פּוהלען זאָרע טרא- גען וויגענעשפּאַן זאָטאן. דער זיך פּאַם ערנסטע דער לאַנע איבערצייטעט. שיקטע זעכט שאַנדאר- טען מיט שטרענגסטען אינשטרוקציען נאך מיטא- עסלאר. פּאַנעטען גענעט מיטמאן לאנגטען מעה- רערע פּרויען און דיא מיט שרעה ערצעהלמען. דאס זאָנט און פּרעזיליכע פּאַלק דיא זייט דרייא מאַנגען זייטעס איינע. הערערען דאסועלכע דערקעט אויפּהעטען. וואו אונגעוועכטעס: גאנצע שא- רען ציעהען איבער דיא שמראַסען בלייבען פּאַר

יעדעס יידישען הויזע שמעהען. אונד דא ווערדען פּאַן איינגען בענליטענדען. הערערען שמעט נייע אויפּרעזענדען רעדען געהאלטען: דיא יודען וואַנגען איך פּאַלנע דעססען ניכט. דיא נאסעט צו בעלמ- טען. אבערניישפּאַן גרעפּל. איבער דיא ט. עסלא- רער פּאַרנענגע בעזאָרנט. ליעס דיא יודענפּרויען צו זיך רופּען אונד גאב איהנען איין שרייבען אן דען מיטא-עסלארער אַרמטריכער מיט דער פּע- זכּערונג. דאס איהנען ניכטס געשעהען ווערדע. זיא מאַנגע נור איליגסט נאך הויזע געהען.

(ניכט אילמאל דיא סאָדען א ב ע ו ר ה ע פּ ע ר ד ען א נ ט י ס ע מ י ס ע ז.) איין אקס אונדוויכטיגער ראַהיט ווארדע פּריוואַט נאכטס אויף דעם „ביח עולם" אין אלט-אַפּען בענאנגען. אונגעקאנטע טעגער דאנגען נאכטס אין דען אלטאַפּער יוד פּרעדהאַף אין אונד ווירשטאפּעטען דאועלכט מיט איינער עמפּאַרענדען ראַהיט. דיא פּרעוולער צערטרימער- טען פּאַרעטס דיא צאהלרייכען גראַסטייגע. צערשטאַ- זאָדאן מעהרערע גערייטע. איך איינע געדענקטאפּעל פּאַם יאהרע 1881, וועלכע צור עראינגעזונג אן דיא אין דיעזע יאהרע אין אלט-אַפּען געוויטהעטע קאָלעראַ ערריכטען וואַר- דען וואר, בראכען דיא טעגער אין שטיקע. דאמיט האטמען ווא אבער נאך ניכט גענוג. זיא שרונגען דיא פּענסטער- שרייבען דעם „גדוק הדין" הויזעס איין. אין דאס ווא דיא ערדע הייפט געוויזע שלידערטען. אין געמינסטער וויזע ענע- דעטען דיא דיא צוגעכט געלעגענען גראַסטייגע. זיא ווהל- טען זאנאר גרעכער אויף. דיא אונגעשען מיסען מעהר- רע שמונדען אן דער שטעטע דער טאָרען צוגעבראכט האבען. דען דער שארע. דען זיא ארייכטעטען אונד אין זעהר בערטיגער. דער נאָטער דער אלט-אַפּען געמינדע יאָועף לייפניקער פּאַן דעם געשעהענען פּערישטענדען בע- נאך זיך זאָפּאַרט אויף דען פּרעדהאַף. דען ער איינגעזונד בעוועגטע. אויף דען דער שטאטסמאנשאַפּטען דיא אונ- צייגע ערשאפטעטע. דיעזעלכע האט אַפּאַרט דיא נאָה- וועגנדיגען מאַסנארמען געטראַפּען. אים דער מיסעטע- טער האבמאס צו ווערדען אונד זיא דער וואַהלפּעדיגע- טען שטראַפּע ענטווערענעווערדיקען. אין אלט-אַפּען, וואַדע- נעשילדערטע פּאַפּאלל פּיעל פּאַן זיך רעדען מאכט. ער- עהלס מאן זיך. דיא איינע יונגע עהרן. דיא אויזער אנטווערטיגען דעיינגונג שאַן אַפּער. אויסרוק אַבען. דיא פּרעפּלער זיין זאָללען. זיא וואו איהרע וואוהט ניכט אן דען לעזערדען יודען אויסצולאסען פּערמאָנען. פּערשינגען זיך דיא „קיהנע" יינגלינגע אויף דען פּרעדהאַף, וואו זיא דען טאָרען אין דער ערצהלמען וויזע איינע שאַבערנאָק שפּילעטען. וויר האַפּען. דאס דיא שטאטסמאנשאַפּטען דיעזע פּרויערען ריכטער באלד אויספּרעדיג געמאכט האבען וויר. אים זיא עקסעמפּלאַריש צו בעשטראַפּען. דאמיט הענליכע פּאַנעסען זיך ניכט מעהר ווערערהאַלען.

(אונד דעם אונטערנייטען.)

דעם סענע נירעדיה און וויר טעלעגראַפּירט: שטאטסאנוואלט מייערס ערהעלעס געטען אים פּרעס- מונג איינען בריווע וועלכער פּאַם „אנטווערטיגע קאָמיטע" אונטערשייטען אונד. דאס ער צום טאָרע פּערהאַרטיילט וואו. דאס סאָדעסאורטייל וויר נאך דער שטופּערהאַנד- לונג פּאַללזאָנגען ווערדען. פּערהאַרדינער אַטוואָש געהט עס ניכט געסטע ער בעקאָמט סענלדן אין דיא הונדערטע דרעהבויבעט. דיא שטאטס אונד נאנגן רודע אלס אָב נאר קיין עסלארער פּאַנעס געוועזען ווערע. דאס פּאַלק קאָסט צור איבערציינגונג דאס איינע הערשאַפטען דיא נאנצע העטערייא מאכטען. אונד דאס דיא יודען אונשולדיג. דיא נאנצע אנטווערטיגע „הברותא" בעפּערעט זיך אין עסלאר בייא עהרן אַנאָר.

(איינע נייע עסלארער נייע.)

שיכטס אן ע ו וויר אונד טאב בערייטעט: דיא העלדן הייסט אן ער צענס אללע יודע קראַניץ אונד וואו בייא דעם דאָרטיגען גלחערע אַדאַלף ווייס זייט דעם היירען פּאַשינג בעדיינעטעט. זיא וואַללעט אבער טראַפּען אללער מאהונגען ניכט גוט טהון אונד ווארדע פּאַן איהרע דיענסט- געבערען ענטלאסען. דאס מעדען וואנטע עס ניכט, וויינען שטרענגען פּאַסער צו הויזע צו ערוואַרען. זאָרען נינג פּאַרס. וואו דיא עלפּען שטעטער ערזוהרען. וואו ווילע ניכט נאך טאב צורגעזעהרעט. אַנאָרען אין אונדערער ריי- טונג פּאַרשענענאנגען. זיא וויר שאַן אונדערער ריי- טען. פּאַרשענענאנגען זיך דיא לייטע אונד דאמיט נינגען זיא איבער דיא זאכע הונגען. נאך פּיער וואַכען -- מיטפּלער- ווילע וואר אין איינעס פּראָוונציאלעשטען איינע גרוינע געשיכטע פּאַן דער הויך דיא יודען עמפּאַרעטען ווילע פּע- אַפּענעליכע וואַרדען -- ערשייען דיא מוסטער אין טאב

אום איהרע „אבנעשלאכטעטע" סאָפּער צו וזען. דיא גע- שיכטע פּערישטעטע זיך אימער מעהר אונד מיט אימער מעהר צוהאַטען. זיא דאס ענדליך אויך דער וויגענעשפּאַן איינשריטען מוסטע. עס וואר, וואו מאן וועהט, בייא פּע- רעזערטעס שוילפּאַן. דיא מיטא-עסלארער אונגעלענענדיגט אין צווייטער אויסנאכט. דאָך עס קאם בעסער. ווערדעןט מאן אין טאב דיא נאכריכט פּערישטעטע. דיא יודען הא- בען שאַן ווידער איין מעדען אונגעבראכט. היינטעט דיא ארמע ווילע קוים איינע שטונדע פּאַן איהרעס הייממאכט- אַרעטע אין ס-קאפּאלי -- דיא גענוע דעם אישמאנס. איינע פּערינגעטע פּרויא פּעראנלאסעטע אונד מעדען. זיך ראש צו מעלדען אונד זיא ענדעטע. דיא דאס קאפּעשוואַרער בלאטט „וילאנשאַשאַ" בעריכטעט. -- אום 19-טען דיעזעס אום טאנע דער ערפּאַפּונג דעם מיטא-עסלארער פּאַנעסעס דאס טרוינע דראמא אלס הייטערע קאָמאָדיע.

(איינ ווייזעס אונד הייל.)

אין דער רוסישען שטאטס בעלדאפּאָל קויפּעט איינע יודין אויף דעם מאַרקלאַסע אום 10 רובל גענוע; זיא נאך דעם פּערישטען איינע 5 רובל-נאָטע. צו הויזע, וואַנג ער דיא גענוע בראכטע, וואַללעט זיא איהם דיא רעסטליכען 5 רובל געבען. דער בויער פּעראנלאסע אבער 10 רובל אונד ליינגעטע דיא ערסט ערהאלטענען 5 רובל אב. דיא זאכע קאם פּאַר דעם ריכטער. דיעזער ששעללעט זיך אלס אָב ער איינען בריווע מיט געלד איינפּאַקען וואַללעט אונד פּראַנטע דיא אונגעווענדען אָב איהן קיינער איינען 5 רובל שוין וועכטען ווייזע. דער בויער וואַללעט זיך דעם ריכטער געפּעלליך צייגען אונד דען פּינעץ וועכטען. דער ריכטער אבער שריע פּלאַצולד; דאס וויר פּאַלשע רובל. דיא ביזט איין פּאַלשענער. דער בויער ערשאַק, אונד זאנטע. ער האבע דאס געלד זיא ענען פּאַן דער יודין בע- קאָסטען. זיא האטע דער עהרליכע, וויזע ריכטער דיא וואהרטייס ערוויסערענען. אַהנע קארבאשען, שטריק אונד אונטערזויקען. ער פּעראוורטיילעט דען בויער זיא 8 וואַכען געפּעננטיסע. דיעס געזאָה אן רוס- לאַנד.

(איינע יודען פּריוויליכע)

כ ר א ש י ר י ט פּרעס דעמיטשוו דע דאָנאָס, איינער דער רייכטען רוסישען מאַנשאַפּט, אונד דאבייא זעהר אונגעזעהען איזט אויך בייא דער קאָמפּיטאָן וועלכע דיא פּערהעלעטע דער יודען אין רוסלאַנד רענען זאָלל. ער האט נון איינע דעקשריפּט דרוקען לאסען, אין וועל- כער ער בעווייזט. דאס נור דרוק דיא צוהאַמטענעסעסונג דער 3 מיליאָנען יודען אויף איינע פּערהעלעטעסעס קליינער ווייל מאן איהנען דיא רעכטע צו דען מייסען בעשעפּטיגונגען ענטצאָנגען האט. זיא צום וואווער אונד בראנדוויינגענען הונגעטריבען וואַרדען יודען דיא אבער אויך איין שטארקער וואווער אונד דיא ביאָרווייז- שענקען פּאַן עכטער רוססען אויסנאכט ווערע. אין גע- גענדען וואו עס קיינע יודען ניכט. דיא יודען וועלכע מיט- טענס נור אין שטעטען וואַהנגען דירפּען קאָנגען זיך נא- פּירליך ניכט מיט אקעבויא בעשעפּטיגע, אונד דאָך ניכט עס הייסען שאַן זעהר פּיעלע יידישע בויערן אונד אללע ארשען פּאַן האַנדווערקערן. נור דיא ערלויבט זיך איבעראַלל אונגעווענדען, איבערזעהרען דיא נלייכשעללונג מיט דען אַנדערען שטאטסבעדינגען אונד דאס איינע מיטפּעל, וועלכעס דיא יודען צו דען ניטליכטען שטאטסביינער מאכען קאָנן.

(דיא קאָלעראַ אין עניסעס.)

אין דאמיטעטע אונד דיא קאָלעראַ אויסגעבראָכען אונד ווישטעט שרעקליך אונטער דען איינזאָהנען סענלדן קאם- טען איבער 100 פּאַרעסעללע פּאַר. דיא רעניערונגען וועסט- זיכער שטאטען. וועלכע מיט עניסעטען אין האַנדעלספּע- קהר שטעהען, האבען אונגעזעהען. דאס דיא שפּעט וועלכע אונד עניסעטען איינזעטען אונטער בעהאַרליכע אויפּריכט געשעללעט ווערדען זאָללען. דאמיט דיעזער אונ- ליעבאמע נאכט ניכט איינגעשעלעט ווערדען זיא ווערדען שפּעט אונד עניסעטען אין שטיקע אונד פּיאנע איינער 5 טענינגען שפּעטער אונטערצאָנגען זיך. נאך 5 טאנען דירפּען ערסט דיא פּאַסאזשערע דאס שפּעט פּעלאסען, ווען קיין קאָלעראַ פּאַלל פּאַנעקאָסטען אונד. זיא יעדאָן דיא זאכע קראַנקהייטעספּאַל פּאַרנעקאָסטען, און דירפּען זיא פּאַסאזשערע דאס שפּעט ניכט פּעלאסען. דיא קראַנקען ווערדען אין דאס שפּעטשטאל געבראכט, אונד דאָרט בעהאַנדעלט. דאס ריינגעטען ווירד גע- רייכטעט.

(פּראַפּעסאר דעליטש גע- נען ראַהלינג.)

טראַפּען מייער ערסטען ערקלערונג האט פּראַפּעסאר ראַהלינג דען רויכט

בען? — דעןן דאמאלס האט מען דער אדעל אלליין אלע פארעכטע אידן דא הערשאפט. דאס פאלק וואר נור דא אום שטייער צו צאהלען. צו ראבאטן מען אונד נאך אנדערע לאסטער צו מראגען. אונד גארן וואר נור איין אקערבויא-הייבענדעס פאלק, אונד אינרוםטויע האנדלע אונד געווערבע.

מיט דער אומגעשטאלטונג פאן 1848 זענעט דא נאציאן אונטער דער פאהנע: פרייהייט, גלייכהייט, ברידערליכקייט. דאס הערדען פערלארען איהרע ראבאטן-אונד אורבאריאל-ארבייטער. איהר איינפאסטען נאחט אב, זא אבער לעבטען וויסער איין גראסעס פוסע, פערצערדערטען מעהר, אלס איהנען איינפאסט אונד פערלארען נאך אונד נאך איהרע אלטערערב מען בעוויסונגען. נור דיעיעניגען, וועלכע איין דא אינדוסטריע צו הילפע נאהמען אונד צום ביישפיער דאספמיהילען ברענגעדיגען פאבריקען ערוויכטע. מען אדער קאהלען: בערגווערקע עראפאנעמען, קאנגסטען איהרע נייער געהאלטען. — דאס צוגרונד-דעגענעראציען ווכטען נון איינען גרונד-זא וואר-דען אויסער זיך אונד שרייען: דער פערפלובטע אויסלייג מיט אכטערדייך. דאס געמיינע ארבעט-פאסטונג, דאס דעלעגאציאנען באגייען זונד שולד אן אונזערעס אונטערנאמען. ביז ענדליך הערויס-געקליגעלט ווארדען. דאס דאס ווען דאסן שולד זיען אס 4-טען מערען 1881 שרייבט. פגינגעלענ-שענע געגען אישמיציא אונד זאנפע, ער קאנגע דורכאויס ניכט דען בראנד בענדישען דען הערר אישמיציא אין דא אונגארישע געזעלשאפט גע-שליידערט האט, אלס ער אים לאנדראנע מיט זיי נער ווענעפראנע צום ערסטען מאלע אישפראט-ניכט דאס ווען זונד שולד, זאנדערען דא פארטהייל-צו וועלכער אישמיציא געהארט געהאלדן דא רע-גירונגספארטהייל. ווייז גלויבן אין ניכט אן דא אלס מען בלוט מער ריכען, אונד פגינדען עס ניכט געריכטע-פערטיגט, דאס מאן יעס אנדען פערפאלגען, ווייל ער דאס גליק אדער אונגליק האט, נאמט נאך דען פארשריפטען גאנצען צו דיענען.

זא האט ווערהאן פאר צוויי יאהרען גע-שרייבען! וויא האבען זיך דא צייטען געענדערט-אדער פילעמעהר וויא האבען זיך דאס מענטשען גע-ענדערט! דא פארטהייל, צו דער ווערהאן גע-הארטע, דענקט היינט נאך זאן אבער ווערהאן אונד זיינע קאלגענען, דאס פאן דער לונקען הינט-געווארפען ווארדען האלטען היינט יעדען מאג פיר פערלארען, אן דעס דא ניכט געגען דא ווען גע-שימפסט העסטען, זא שמעהען וויא היינט, ניכט גענוג, דאס פאן איינע קאספער דער נאציאנאלישע-מען דער פאליטיק האט מוסטע נאך אין קא-פעסטיאנעללער קאספער דאצו קאסטען! ניכט גע-נוג, דאס וויא אישטערפארט צו טהון האבען, אום אונד אונזערע היינט נאך אויסען צו וועהרען הא-בען עררענט טאן אים איינערן אונגליקען, וויא-ניכט זיינע נוסען רוק אים אויסלאנדע, אונד ווייל פיהרע אדער פעמער איינע קרויע הערבייא-פיהרען! דיעע לייפט ועהען ניכט וויסער, אלס ביז ווארן איהרע לידענשאפט אדער איהר אישטערע-ס היינט.

ווי שמעהען פאר איינער גראסען געפאהר-אב טאן אים ווען זיינען שטאפט, זיינע רעליגיאן אדער דא געזעלשאפטליכע שמעללונג פערפאלגט, דען אונזער לאנד בעשטעהט אים איינעם געמיש פאן נאציאנאלישעמען אונד קאנפעסטיאנען, דאס טאן שאן אונגעפאנגען האט אונטער איינאנדער צו העמפען, דאס מאציאלישטע אבער, ווען זא עבען אויפפאסטען, ווערדען ניכט פראגען, אב דאס גע-ביידע, דאס זא פלינדערען, איינעם ווען אדער ברויסען אונגעהארט.

שאן הונדערטע פאר מיר האבען עס געזאגט, דאס אונגארן נור דורך געזעלשכטיק, פרייוויג-קייט אונד בילדיג בעשטעהען קאנן זאנפט ווירד עס מיט בלייבן אונד דאספער צו בארען געשמעט-טערט, רוסלאנד, דייטשלאנד, זעלבסט אשטערדייך איין זיך איינען קליינען ווקס מיט דען ווען ערלוי-

בען; איין אונגארן צייגט מאן גלייך מיט דען פיי-נערן, ווען עס זא עטוואס טהוט, וואס זאלט מאן דען פאן אונגארן גימעס דענקען, ווען זיינע אייגענען זאגען אין דא וועלט הערויסשריען, דאס מאנאטען, בעאמטע, דאס פאלק, זעלבסט דאס פארטאנענט פאן דען ווען בעשטא-בען זונד!

איך ביסטע זא דאהער, מינע העררען גע-שווארענען, ערפיללען זא איהרע פליכט, וויא זא דיעס בעשווארען האבען, לאסטען זא זיך וועדער פאן סימפאטיע, נאך פאן פורכט אדער האט אונד פערסאנליכע רוקיכט לייגען, אונד שפיענען זא עס אים, דאס דער אונגעלעגטע דער איהם צור לאסט געלענטען שטרעפליכען האנדלונג שולדיג וויא!

דאס רעדע דעס שטאטסאנאלטס האט מען פאסט איינע שמונדע געווערען, עס אנטווארמעט דארף דער פערטהיידער אונטער דעם בייפאל-לע דער אנטווערטישען צוהארערשאפט, דא פאן דעס פערטענענטען ערנסטליך צור רוהט געווענען ווארדען, נאכדעם נאך דער שטאטסאנאלט איין גינע ווארטע געשפראכען, פליג דער געמינע זי-דעפליינד אישמיציא איין דען ווען צו שימפען אן אונד ערצעהלעט צום ערסטען מאלע, ווארום ער דא ווען האסטען, ווייל ער נעמליך איינמאל אלס געווענענער ריכטער ווען גע-איינען 60,000 גולדען העמטע שאדענערוואסן לויטען מיסטען, נון זא פעצעלי רעמישקי אונד באדי האבען זא איין איינ-גע פאסטעהלעך בענאנגען.

דא אנטווערטישען געשווארענען שפראכען אישמיציא פרייא, ווארף גראסער יובעל אונטער דער צוהארערשאפט, דער זיך איין דער נאסטע פארטענענטע, אונד ווארף איינע שיימפען ריע-פען: "נייער מיט דען ווען!" יעצט איז דעס געזונדעל לייכטער אומס הערן דאס אויסלאנד אבער ווירד זיך וועדער איי-נען שאנען בענרוסע פאן אונגארן מאכען... וויא דאס שפרייכטען נאנץ ריכטיג אונגעווענדעט ווער-דען קאנן: דא קליינען דיעבע הענטט מאן, דא גראסען לעסט מאן לויפען."

דער טיטא-עסלאווער פראצעס

וויא האבען נאך פאלגענדעס אים דעם לעסטען פערדאר נאכצוטרענגען: עס ווארדע דער ציינע ווארף ווערטהייער פעהארט, איין ביא דיעזעס שמעללעט עס זיך הערויס דאס באדי אהנע ביזויין איינעם קאנצירוס, מען מיט איהם איין פראטאקאלל אויפגענאמען. דיערף ווארדע הערמאן פיערמאן פער-הארט וועלכער דען מארין שארף אין טיטא-עסלאו אונטערדיכטעט.

פיערמאן, איך וואר דער לעסטע, דער אים דער סינאנאנע גענאנגען, דא ווען ווארען בערויסט אום 11 איהר אלע דאפאן, איך זאט מיט מינען אייגענען אייגען, וויא יאנעף שארף פאר דער מהר-רע געשטאנען איין דיעזע געשלאסען האט.

פיערמאן: מארין זאגט, דאס ער דא טהורע געשלאסען אונד דא שלייסעל צו זיך גע-נאסטען.

פיערמאן: דאס איז ניכט וואר, דען מארין וואר שאן אלטער אלס הייזען איהרע אונד דויפטע דא שלוסעל ניכט מעהר טראגען, פערטהיידער טעקעלי צו פיערמאן, וויא צייגט זיך מארין איהנען גענענאכער ביים אונ-טערדיכטען?

פיערמאן: ער וואר איין זעהר נוסער גע-הארטאמער קנאבע; ער הארטע אישטער אויף מינע נוסען ווארטע; איך האבע איהם אויך אישטער דאס נוסע געלעהרט; ווען ער געפעהלט, האבע איך איהן ערמאהנט.

פיערמאן: זא, ווען איהן זיינע מוסער אום עטוואס געשיקט זא זוכטע ער זיך אישטער, דעם אישטראנע צו ענטזעהען.

פיערמאן: זא! נון ווארדע דאס ברויסענעמענדען מעסארשאש וועלכעס פארדיגעט יאהר ביא רעמישקי דיענעט, פער-הארט, דיעזעס מערבען, וועלכעס פיהרע אין מאר-צאל פאן דער פאלשערונג דעם מארין דורך רעמישקי ערצעהלעט, ווארדע אינצווישען פאן דען ווען פלינדען בעאריימעט, אונד ווייל ביים געריכטע פאן איינער פאלשערונג גאר ניכט וויסטען, זא ער-צעהלט נור זאפיעל: רעמישקי פראנעט דען מאר-רין: פרייסט ווא שניקען? — אונד אלס מארין זאנפע ער זא ווען אונד ווירדע לעכער שמערבען אלס שניקען זוכטען? — דא זאנפע איהר רעמישקי: פרייליך, דאס ביזט איין ווען אונד פרייסט נור זיינען צוועבעל! — אינדעסען זאנפע דיעזע מעסארשאש זא טאנכעס אויך גענען פעמצעלי אים:

דער אנטראג דעם אנטראש, דאס מאן דאס אויגע דעם מארין ארצוליד אונטערדיכען לאסטע — בלויב ניכט אהנע ערפאלג, דער געריכטסהאף האט זא דיעזעס צוועקע בערויסט דרייא אייגען ענטזענרעט אונד צוואר: געריכט-ארעט פלענמאן, אייגען-ארעט דר בארוך אונד שפאלט ארעט דר ווישא, מאן זעהט דען דיעבענענליכען גומאסטען דער אייגעטע מיט לעכהאסטעס אישטערעסע ענט-גענען.

דיערויף ווארדע דער שמהלריכטער יארטי אלס ציינע פעהארט, ער זאנפע, דאס ביא איהם דא אלטע שאלימאש דאס פערשווידען איהרער מאכטער אן יענע זאמסטאן אויף דא צייט צווישען 9 אונד 10 איהר פארטימאטא פעסטעמצעט.

שליעסליך נוחט שטאטסאנאלט סייערעט דא אלטע פרייא שאלימאש נאך איינמאל פעסט אינס פעהארט; ער פראנטע זא: פאן וועס זא עס דען צוירסט געהארט, דאס איהרע מאכטער פאן דען ווען אונטערדיכט ווארדען? — אונד אלס זיכט אלטע שאלימאש זאנפע דאס זא זיך דעסען ניכט עראיננערן קאנגע, דא שריע סייערעט: דאס איז דאך אונטאנליך, ווען איהנען נור איין הוהן אין פערלוסט געראטהען אונד זא יעמאנד אויף דא שפור פיהרען ווירדע, זא העמטען זא זיך זוכער דיע-זע יעמאנד עראיננערט!

דארף זאנפע וועדער דא אלטע שאלימאש: גאסט האט עס מיר אין דען זינענעבען, דאס מין קינד פאן ווען אישטערדיכט ווארדען! — (היער ריעף יעמאנדראצווישען: דיעזע נאמט וואר וואר-שינדליך אנהויב)

ענדליך ווירד דאס פראטאקאלל פערלעזען, וועלכעס באדי מיט דעם קליינען כאמיעל שארף אישטענאסטען, היער הייסט עס ווארסליך: דער קליינע כאמיעל זאנפע: "מין פאטער האט דער עסטער אייגען וויסען פעצען אין דען מנד גע-שמעקט, דאן האט טאן זא אן איינער טראג אב-געוואשען, דאן האט איין גראסער וועט מיט איינעם לאנגען מעסטער איהר דען האנד דורכשניטען, וויאויף איהר דער קאפער העראכפיעל, מין ברודער מארין האט דען קאפער דער עסטעהר געהאלטען, אלס טאן דא לייכע הינטערונג, דאבייא וואר איך דער קאפער קארטאטש!"

דיערויף זאנפע אטראש: לאבליכער גע-ריכטסהאף! דיעזעס היער פארטאמטענדע קאפער קארטאטש איז אין שפאסט-נאמען דען דא ברויסען דעם עסלאווער ווען מארין גראס גע-געבען, אונד דיעזעס בעווייזט דא אס בעסטען דאס דיעזעס קליינע קינד דורך ווענעשינדליכע, געוויס-טענדאנע מענטשען צור ערצעהלונג דיעזער מאר-געשיכטע אבערדיכטע ווארדע, אויך אונטער דיע-זע פראטאקאלל איז פעצעלי אלס פראטאקאלל-פיהרער אונטערדיכענעט, אונד דאך האט דיעזעס פראטאקאלל נור באדי אלליין פעהירט, וויא דיעס דא האנדשריפט בעווייזט — נאכדעם עס היער נין גאטהווענדונג איז, ניכט נור דאס צו וויסטען, וואס דאס קינד געזאגט, זאנדערען אויך וויא אויף וועלכע ווייזע אונד אונטער וועלכען אישטענדען עס דיעס געזאגט — זא פערלאנגע איך נאכמאלס דאס באדי נאך פעצעלי דיערויכער אישטעהארט ווערדען; ווען מאן היער שאן איינען שמהלריכ-טער אים ציינע פעהארטע, זא קאנן מאן איהר דאך אויך איינען אונטערדיכונגס-ריכטער אלס ציינע פעהארטען.